

# Euskal antzertiaz ikerketa zenbait

Urkizu, Patri

UNED. Dpto. Filología Clásica. Senda del rey, s/n. 28040 Madrid.

BIBLID [1137-4454 (2002), 19; 101-106]

---

*Humboldték 1801ean euskaldunetz eta bereziki euskal herri teatroaz idatzitakoaz geroztik anitz izan dira saiatu direnak honen berri ematen bai XIX. mendean (Chaho, Michel, Vinson, Webster...) bai eta XX. mendean (Labaian, Oyharçabal, Garamendi, Etchecopar, Mozos, Urkizu...). Tamalez euskaraz aurkeztu tesi bakarra, Iñaki Mozos-en lana Jean de Parisen Trageria-z, eta Ixabel Etxeberriaren DEA lana Pierre Larzabalen antzerkigintzaz oraindik argitaratu gabe daude, beraz lan asko dago egiteke bai argitaratze kontuan, bai pastoralen arloan bai eta beste aro zenbaiten argitzean ikerle gazteen zain.*

*Giltza-Hitzak: Euskal antzertia. Ikerketak. Tesiak.*

*Después de lo que Humboldt escribiera en 1801 sobre los vascos y particularmente sobre el teatro popular vasco, muchos han sido los que han tratado de dar a conocer el mismo, bien en el siglo XIX (Chaho, Michel, Vinson, Webster...), bien en el XX (Labaian, Oyharçabal, Garamendi, Etchecopar, Mozos, Urkizu...). Por desgracia, la única tesis presentada en euskara, el trabajo de Iñaki Mozos sobre Jean de Parisen Trageria, y el trabajo DEA de Ixabel Etxeberria sobre el teatro de Pierre Larzabal, permanecen inéditos. Por lo tanto, queda mucho por hacer tanto en el terreno de la edición como en el de las pastorales o en la información acerca de otras épocas, a la espera de los jóvenes investigadores.*

*Palabras Clave: Teatro vasco. Investigaciones. Tesis.*

*Après que Humboldt ait écrit en 1801 sur les basques et en particulier sur le théâtre populaire basque, nombreux sont ceux qui ont essayé de le faire connaître, soit au XIXe siècle (Chaho, Michel, Vinson, Webster...), soit au XXe siècle (Labaian, Oyharçabal, Garamendi, Etchecopar, Mozos, Urkizu...). Malheureusement, la seule thèse présentée en euskara, le travail d'Iñaki Mozos sur Jean de Parisen Trageria, et le travail DEA d'Ixabel Etxeberria sur le théâtre de Pierre Larzabal, demeurent inédits. Par conséquent, il reste beaucoup à faire aussi bien dans le domaine de l'édition que dans celui des pastorales ou dans l'information concernant d'autres époques, en attendant les jeunes chercheurs.*

*Mots Clés: Théâtre basque. Recherches. Thèse.*

- 1801 G. Humboldt, *Los vascos. Apuntaciones sobre un viaje por el País Vasco en primavera del año 1801*. Itz.: Telesforo Aranzadi, Donostia. Auñamendi, 1975, 186.
- 1839 J.A.C. Buchon, "Représentation d'un mystère dans le Pays basque", *Memorial des Pyrénées*, X-3 1, XI- 1. Pabe.
- 1841 J. Duvoisin, "Comédies des Basques", *L'Album Pyrénéen*, Pau, 90-102, 207-215.
- 1855 J.A. Chaho, "Pastorales", *Biarritz entre les Pyrénées et l'Océan*. A. Andréossy, Bayonne. 122-132.
- 1857 Francisque Michel, "Représentations dramatiques chez les Basques", *Le Pays Basque...*, Paris, 43-93.
- 1883 Julien Vinson, "Pastorales", *Le folklore du Pays Basque*, Paris, Maisonneuve, 307-378
- 1891 Julien Vinson, *Saint Julien d'Antioche. Pastorale en langue basque, publié conformément à un manuscrit appartenant à la bibliothèque de la ville de Bordeaux*. Ve Moquet, Bordeaux.
- 1897 Wentworth Webster, "Les pastorales basques", *La Tradition au Pays Basque*, Paris, Congrès de Saint-Jean-de-Luz.
- 1909 Albert Leon, *Une Pastorale Basque. Hélène de Constantinople. Étude historique et critique. D'après des documents inédits avec des textes et traduction*, Honoré Champion, Paris.
- 1909 George Lacombe, "Une Thèse sur la pastorale d'Hélène de Constantinople", *RIEV*, 261-274.
- 1923 Georges Hérelle, *La représentation des pastorales à sujets tragiques*, Champion, Paris.
- 1925 Georges Hérelle, *Le Théâtre Comique des basques. Chikitoak et Koblak. Mascarades Souletines. Tragi-Comédies de Carnaval. Sérénades Charivariques. Parades Charivariques. Farces Charivariques. Illustré de vingt-huit figures documentaires et d'un air de danse noté*, Champion, Paris.
- 1927 Georges Hérelle, *Le répertoire du théâtre tragique*, Courrie, Bayonne.
- 1927 Jean Saroïhandy, *La pastorale de Roland. Texte basque établi à l'aide de plusieurs manuscrits. Avant propos. Traduction française. Commentaire*, Courrier, Bayonne.
- 1932-36 Antonio Labaien (zuz.), *Antzerti*. Tolosa, 1-54.

- 1965 Antonio Labaien, *Teatro éuskaro. Notas para una historia del arte dramático*. T. I., Donostia, Auñamendi.
- 1965 Antonio Labaien, *Teatro éuskaro. Entrevistas, reseñas, crónica. Catálogo de obras dramáticas*. T.II., Donostia, Auñamendi.
- 1971 Gabriel Aresti (ed.), *Kaniko eta Belxitina (Ihauteriko Pastoral zuberotarra) Jakes Oihenarte (Uharte Amikuzeko trajeri-gilea, Larribarren 1848-ko apirilaren 30ean jokatua, Gabriel Arestik moldatutako lehen inprimaldia*. Lur, Donostia.
- 1973 Antonio Labaien, *Teatrogintza eta yakintza*, Kuliska sorta, Auñamendi.
- Bi saio biltzen ditu bertan: Bata, 1965koa, "Aspaldiko teatro-zale bat oraingo teatroaren aurrean", 67-88. Eta bestea, 1971koa: "Teatroa erbeste eta gurean", 89-144.
- 1975 Patri Urkizu, *Euskal teatroaren historia*, Kriselu, Donostia.
- 1980 Julio Caro Baroja, "Vida y muerte de la cencerrada", *Historia* 47, 54-70.
- 1982 Christian Desplat, *Charivaris en Gascogne. La "morale des peuples" du XVIe au XXe siècle*, Paris, Berger Levrault.
- 1982-1986 *Antzerti Berezia*. Hiruhilabeteroko aldizkaria. Eusko Jaurlaritz. Hamahiru ale argitaratu zituen kolaboratzaile ugari izan zituelarik: Ricard Salvat, Alfonso Sastre, Manuel Lourenzo, Txuma Lasagabaster, Patri Urkizu eta beste.
- 1983 Pedro Ignacio de Barrutia, *Gabonetako Ikuskizuna (Acto para la Nochebuena)*. Argitalpen kritikoa, itzulpena eta zenbait ikerlan. Arabako Foru Diputazioa, Gasteiz. Parte hartzaileekin:
- Joseba Lakarra, "*Barrutiaren Acto para la noche buena* eta teatro erlijioso erromanikoa", 13-75; "Texto y traducción", 75-127.
- Jon Kortazar, "*Acto para la noche buena*. Pedro Ignacio Barrutia (1682-1759)". *Literatur analisia.*", 127-207
- Juan M. Lekuona, "Barrutiaren metrikaz", 207-229.
- José M. Velez de Mendizabal, "Pedro Ignacio Barrutia Basagoitia. Biografi zertzeladak", 229-239.
- 1984 Patri Urkizu, *Euskal Antzertia*, Donostia, Euskadiko Antzerti zerbitzua.

- 1985 *Jakin*, nº 37, Euskal Antzerkia (1876-1985). 7-137.
- Urkizu, P., "Frantzisko Xabier Maria Muniberen teatroa", 7-31.
- Barriola, I., "Gerraurreko antzerkigintza", 31-45.
- Lasagabaster, Tx., "Gaurko euskal teatroaren gorabeherak", 45-61.
- Dorronsoró, L., "Euskal antzerkiaren iraupenerako oinarriak", 61-87.
- Landart, D., "Iparraldeko teatro-giroaz", 89-95.
- Antza, M., "Profesionalismoa eta amateurismoa edota "Antzer-ti" k sortu nahi duen nahaspila", 95-99.
- Antza, M., "Amateurismoa versus Profesionalismoa (edo arazo hau kokatzeko saioa)", 129-137.
- Arozena, E., "Eusko Jaurlaritzaren antzerki-politika", 99-111.
- Idiakez, M., "Euskal Antzerki Taldeen Biltzarrea eta bere asmoak", 111- 117.
- 1986 *Primer Acto* 216, Teatro vasco..., 53-99.
- 1986 Iñaki Mozos, *Ihauteria euskal literaturan*, Donostia, Eusko Ikas-kuntza, Bakus eta Phantzarten edizioa dakar.
- 1987 Pierre Bidart & Txomin Peillen (ed.), *Eskual Antzertia. Le théâtre basque*, Bayonne, Université de Pau et des Pays de l'Adour.
- 1987 Jean Haritschelhar et al., *La pastorale. Théâtre populaire basque en Soule*, Bayonne, Lauburu.
- 1990 François Fourquet, *La mascarade d'Ordarp. Bulletin du Musée basque*. Nº 107, 101-156.
- 1991 Behat Oyharçabal, *La pastorale souletine. Édition critique de Charlemagne*, Donostia, ASJU.
- 1991 Maria Arene Garamendi, *El teatro popular vasco. Semiótica de la representación*, Donostia, ASJU.
- 1991 Patri Urkizu, "Teatro popular suletino: Las pastorales", EPOS VII, Madrid, 639-648.
- 1991 Agustín Zubikarai, *Euskal antzerkia Bizkaian*, Antzerti, Eusko Jaurlaritza.

- 1991-1998 Piarres Xarritton (ed.), *Piarres Larzabalen Idazlanak. I-VII*, Donostia, Elkar.
- 1993 Iñaki Mozos, *Jean de Parisen Trageria. Ezkuzkribuen azterketa eta iturriaren moldamoduak*. Tesi argitaragabea.
- 1996 Patri Urkizu, *Jundane Jakobe Handiaren Trageria (1634). Lehen euskal Antzerkia*, Errenteriako Udala, Separata, 129-294.
- 1996 Patri Urkizu, *Historia del teatro vasco*, Orain, Donostia.
- 1996 Ane Loidi, "Santa Catherina pastoralaren XIX. mendeko bi eskuizkribu", *ASJU* 30-2, 497-603.
- 1996 Gidor Bilbao, "Jean Mekol Garindañekoaren pastorala (1793)", *ASJU*, 30-1, 239-332.
- 1996 Hélène Etchecopar, *Contribution à l'histoire du théâtre basque contemporain en Iparralde*, Eusko Ikaskuntza, 1-72.
- 1996 Ixabel Echeverria, *Pierre Larzabalen antzerkigintzaren aintzin azterketa. Pré-étude, théâtre de Pierre Larzabal*. DEA. (Inédit), 1- 141.
- 1996-1997 *Primer Acto 268*. Teatro Vasco. Madrid.
- Kolaboratzen dute: Alfonso Sastre, Xabi Puerta, Carmen Ruiz, Juan Ortega, Ramón Barea, Fernando Bemués, Helena Pimenta, Patri Urkizu.
- Xabier Mendiguren Elizegiren testu elebiduna: *Hilerrri itxia 'Cementerio clausurado'*.
- 1997ss *T-A. Teatro-Antzerki*. Escuela navarra de teatro-ren aldizkaria da, Nafarroako Gobernuak argitaratzen duena.
- 1997ss *Artez*. Carlos Gil teatro kritikariak zuzentzen duen arte eszenetako aldizkaria da, bi hilabetetik behin plazaratzen dena, antzerkiaz (sic) eta dantza, musika, ikus-entzunezkoak eta beste gaitzat hartzen duena euskaraz eta gaztelaniaz idatzia. Internet-en: [www.artezblai.com](http://www.artezblai.com).
- 1998 Patri Urkizu, *Zuberoako Irri-teatroa. Recueil des farces charivariques basques. Préface de Jean-Baptiste Orpustan*, Izpegi, Baigorri.
- Hamazazpi antzerki eta hamahiru kanta eta bertso biltzen ditu, non ematen den antzerki irrigarri herrikoien korpusa edo bilduma osoa, anitz testu argitaragabeekin, eta sarrera eder batekin Orpustan irakasleak egina frantsesez.

- 1998 Jon Kortazar, *Pastoralak*, Egan, Separata. 1-76.
- 1998 *Sukil 2. Cuadernos de Cultura tradicional. ... Representaciones Tradicionales. Herri Antzezpeneak*. Iruñea.
- Aldizkari honetan eta herri antzezpenei dagokienez, honako lanak aurki daitezke:
- Kepa Fernandez de Larrinoa, "Zuberoako 'pastorala' ren gogoeta antropologikoaren bilakaera: erritoaren ikerkuntzatik antzezkizunaren ikerketara", 245-259.
- Hélène Etchecopar, "Pastorale et tobera contemporains en Iparralde: Illustration de l'ambigüité de la notion de théâtre populaire", 335-355.
- Xabier Itzaina, "Tobera-mustrak Lapurdi barnekaldean", 369-387.
- 1999 Oihenart 16. *Teatro popular europeo*, Actas del Congreso de Bayona 1998. Eusko Ikaskuntza.
- Kolaboratzen dute: Txomin Peillenek, Francesc Massipek, Gwenaél le Duc-ek, Patricia Heiniger-ek, Hélène Etchecopar-ek, Eric Dicharry-k, Miguel Angel Pérez Priegok, Loreta De Stasio-k, Kepa Fernandez de Larrinoak, Iñaki Mozosek eta Patri Urkizuk.
- 1999 José Romera & Francisco Carballo (ed.), *Teatro Histórico (1975-1998). Textos y representaciones*, Visor, Madrid.
- Kolaboratzen dute Euskal Herritik: Pedro Barea, "Gernika y *El Guernica* en el teatro", 583 - 595; Loreta de Stasio, "El teatro durante la Transición en el País Vasco: el tardofranquismo grotesco en Bilbao, Bilbao", 605-615; eta Patricio Urquizu, "Anacronismo, panfleto y poesía en el teatro histórico vasco del postfranquismo", 595-605.
- 1999 *Euskera*, "Anton Maria Labaienen Mendeurrena. V. Herri-Literatura Jardunaldiak: Herri-antzerkiak", Bilbo, 15-317.
- Kolaboratzen dute: Juan San Martin, Joxe Ramon Zubimendi, Beñat Oyhartzabal, Txomin Peillen, Adolfo Arejita, Xabier Kaltzakorta, Juan Mari Lekuona, Kepa Fernandez de Larrinoa, Mattin Irigoien, Antton Luku, Jean Louis Davant, eta Patri Urkizuk bertakoen artean, eta kanpotarren artean, Josep Lluís Sirera eta Francesc Massip-ek.